

GAZETA TRANSILVANIEI.

Redactiunea si Administratiunea:
Brasiovu, piati'a mare Nr. 22. — „Gazet'a" ese:
Joi'a si Duminec'a.

Pretulu abonamentului:
pe unu anu 10 fl., pe siese luni 5 fl., pe trei luni
2 fl. 50 cr. — Tieri esterue 12 fl. pe unu anu seu
28 franci.

Anulu XLIII.

Se prenumera:
la postele c. si r. si pe la dd. correspondenti.

Anunciurile:
un'a serie garmondu 6 cr. si timbru de 30 cr.
v. a. pentru facare publicare. — Scrisori ne-
francate nu se primescu. — Manuscripte nu se
retramitu.

Nr. 62.

Dumineca, 15 3 Augustu

1880.

Brasiovu 14/2 Augustu.

Nimicu nu pôte caracterisá mai bine marile greutati, cari se opunu unei desvoltari salutare interne a monarchiei austro-ungare, cá doue eveneminte politice petrepute de curéndu, unulu in Ungari'a si altulu in Cislaitani'a. Alegerea suplementara pentru diet'a maghiara intemplata in N. Kanizsa si resolutiunea votata de cátra partid'a centralista germana a Austriei de josu in intrunirea tieuta la Moding ne dovedesce, cá fierberea interna dintre popórele acestui mare imperiu a intratu intr'unu stadiu cátu se pôte de criticu.

Alegerea din N. Kanizsa, se dicea, va decide asupra viitórei positiuni a partidei lui Tisza. Ei bine, déca este asia, apoi decisiunea a fostu fórte nefavorabila pentru guvernul si pentru partid'a lui. La alegere, in 13 l. c., a iesitu din urna nu candidatul guvernului Iokai, ci omulu stangei extreme Unger. Pre candu independentulu a avutu 1009 voturi Iokai abia a capetatu 876 voturi, cu tóte, cá guvernulu a exerceatu cea mai mare presiune si a facutu totu ce numai ia fostu cu potiintia spre a reesi in lupt'a acést'a cu Independentii.

Acestu desastru intr'unu momentu atátu de criticu, a datu o lovitura de mórte guvernului tisaistu. Victori'a electorala a Kossuthianilor va fi primita cu bucuria de cátra masele poporului maghiaru, va castigá noi aliati „Independentilor“ si-i va face mai cutezatori decâtu au fostu pëna acuma. „Diceti cá independenti'a nationala ce-o voimu noi ar' fi numai unu visu nerealisabilu“ esclama „Egye-értés“ organulu principalu alu stangei extreme, „ér' amu vediutu natiuni multu mai mici decâtu cea maghiara eluptandu-si deplin'a independentia, cari si astadi ar' fi sub dominatiune straina, déca ar' fi consideratu de unu „visu nerealisabilu“ tient'a independentiei nationale.“

Kossuthianii sunt fórte decisi si, ce e mai multu, ei sunt victoriosi. Acést'a ne esplica de ajunsu gravitatea situatiunei in Ungari'a. Kossuthianii pasiescu pe arena reprezentandu unu curentu puternicu estremu, a caruia natura este elementara si amenintia a rupe totu, ce-i sta in cale, si a nimici tóte sperantiele intr'o pacinica si drépta aplanare a nemuliamirilor de care suferu atátu de multu intrég'a poporatiune a statului ungaru.

In faci'a acestei partide esclusive nationale se vedea in Cislaitani'a o alta partida exclusiva, si mai puternica si mai periculósa principiului egalitatii, nisuntieloru de impacare a diferiteloru nationalitati din monarchia, pe bas'a egalei indreptatiri. Acést'a este partid'a centralista germana, care in adunarea dela Moding a desfasuratu, dilele trecute, in modu si mai pronuntiatu, cá mai inainte, stindartulu „unitatii imperiului“, alu „germanismului“ si alu „constitutiunei“ suprematiste. Centralistii germani sunt mai periculosi, pentru cá sunt mai tari si pentru cá, cumu scrise unu diaru prussianu, ei reprezenta, radimati pe noulu imperiu germanu, o „potere culturala neinvigibila“ faci'a de celelalte nationalitati.

Germanii austriaci declara, cá nu mai voiescu se intre in discussiune cu Cehii, Polonii, Slovenii s. a. asupra egalei indreptatiri, ei se separa de celelalte popóre ale imperiului puneudu-se peste ele si apelandu la forti'a elementului loru. Suntenu mai tari, cá voi — dice ei — si de aceea nu vomu renuntia niciodata la supremati'a nóstra, nu vomu concede, cá germanismulu se suferu scadere prin introducerea idiomului slavu in administratiune si in scóie; interessulu statului pretinde numai germanizare nu si cehizare.

Centralistii nemti, cá si independentii unguri au in vedere numai interesele specifice ale nationalitatii loru, ei nu voiescu se se tocmeasca cu nimenea. Aut — aut, este devis'a loru, ei se deosebescu de olalta numai priu faptulu, cá visurile

Nemtiloru extremi sunt mai realisabile, decâtu a-
cele ale Maghiariloru extremi.

Ce se mai dicemu faci'a de aceste aparintie? Cumu se va desnodá acestu aut-aut, care se aude de dincóce si de dincolo de Laita? Germanizarea Cislaitaniei si ruperea Ungariei de cátra Austri'a constituie doue tinte a carora punctu de gravitatie numai in interiorulu monarchiei nu pôte fi. Victori'a finala a acestoru doue directiuni extreme ar' fi identica cu discompunarea si caderea imperiului austro-ungaru.

Deakisti seu Kossuthiani?

„Pesti Napló“ (Nr. 195 din 30 Iuliu) raspunde la intrebarea: „Ce politica trebuie se urmaresca maghiarii in vederea desastrului, ce este cu potiintia se vina asupra Austriei?“ in modulu urmatoriu:

„Simtiementulu, cá pôte se sosésca timpulu, in care dinasti'a se pérdis Austri'a, dér' se conserve corón'a Ungariei, silesce pe cas'a domitóre si pe toti membrii ei, se nu mai nutrésca simtieminte dusimánóse contra Ungariei, ci se invetie limb'a maghiara si se umble dupa amicitia natiunei maghiare. Acésta favorabile dispositiune si atitudine a dinastiei este pentru noi avantagiósa intr' atát'a, cá dusimani nostri: centralistii si federalistii voru atacá numai in zadaru libertatile nóstre constitutionali, pentru cá nici intr'unu modu nici intr'altulu nu ne voru poté intrupa cu Austri'a. Si deórece Ungari'a este regatu si si doresce se remana cá atare, noi trebuie se cautamu se maghiarissamu dinasti'a habsburgiloru, éra nu se ne-o iustrainamu, pentru cá ea este dinasti'a nóstra legitima, are mari legaturi europene, este vediuta si avuta si ea ne asiguréza in fine aliantia Austriei in tóte resbóiele nóstre, pe cátu timpu va esista o Austria. Esistentia Austriei este atátu de strinsu legata cu interesele nóstre încátu noi ne vomu luptá pentru ea ori si candu. Noi amu traitu trei secúli si jumetate lënga Austri'a si inca in impregiurari mai rele faci'a de cele actuale si vomu trai si in viitoriu, si cu tóte cá n'avemu motive se iubimu pe Austri'a, deórece ea pe Ungari'a o exploatéza numai, totusi o impregiurare ne face pretiósá aliantia ei si acésta impregiurare este, cá ea constituie unu muru de aperare contr'a Germaniei si a Rusiei, este situata intre acestea si intre Ungari'a si contra eventualelor atacuri din partea loru ea ne ajuta cu armata si cu finantiele sale. Pentru aceea noi trebuie se tienemu aliantia austriaca, cátu se va poté timpu mai indelungatu seu pëna candu Austri'a nu va cadé victima lupteloru dintre nationalitatile sale seu pëna candu nu o va nimici o nenorocita campania.

Noi inse amu fi fórte naivi, déca in impregiurarile actuali n'amu luá in consideratiune si eventualitatea cea mai rea. Noi trebuie se vedemu, cá Austri'a merge din crisa in crisa si cá nu se consolidéza, ci dincontra se destraméza; noi trebuie se simtimu pericolele cestiunei orientali si possibilitatea unu mare resbelu europénu; noi, abstragëndu dela Austri'a, trebuie se ne cugetamu la asigurarea interesseloru nóstre proprii. Este cu potiintia si ar' fi de doritu, cá Austri'a se se fortifice in laintru si se triumfeze in afara; cu atátu mai bine; inse este cu potiintia si contrariulu, si atunci Ungari'a trebuie se remana in picióre, cá statu independentu pentru a apera interesele nóstre, ale dinastiei si ale Europei. Cumu trebuie deci se fia politic'a nóstra interna, pentru cá marea crisa, candu se va intemplá, se afle pe Ungari'a pregatita? Noi trebuie se avemu grigea de interesele dinastice, pentru cá ele au o insemnatate européna; republicanismulu francesu nu se potrivece pentru noi si este inca departe de a fi castigatu Europ'a pentru ideile republicane. Noi trebuie se ne alipimu de dinastia totu mai tare si se o atragemu totu mai multu in partea nóstra: acést'a se

fie chiamarea aristocratiei nóstre. Referintiele nóstre de statu faci'a de Austri'a nu trebuie jignite, dér' nu trebuie nici fortificate. Pentru noi este buna aliantia Austriei, pëna candu ea va esista; si noi trebuie se satisfacemu in ori ce casu obligatiuniloru nóstre, ce decurgu din sanctiunea pragmatica, pentru cá, déca va fi posibilu, se aperamu in propriulu nostru interessu pe Austri'a de a fi cucerita de dusimani din afara. Afara din marginile acestui lealu ajutoriu inse, noi nu trebuie se ne ingrigimu mai departe de solidaritatea cu Austri'a. Este unu ce capitalu, cá strainatatea se privésca pe Ungari'a cá o aliata a Austriei: ér' nu cá o parte integranta a ei; la acésta impregiurare trebuie sa fimu cu mare bagare de séma. Se ne ferimu de a ne amestecá in confusiunile interne ale Austriei si de a ne uni cu partidele slave seu germane, pentru cá se nu fia trasa si Ungari'a in prapasti'a politice interne a austriaciloru! Cu cátu ne vomu isolá mai multu de Austri'a, cu atátu se va transplantá mai puçinu cert'a nationalitatiloru de acolo si la noi. In acésta privintia noi ne aflamu tocmai in positiunea aceluia, in a caruia vecinatate arde o casa; se n'o stingemu, ci se ne aperamu contra flacariloru, ce tindu a trece la noi. Multumita lui D-dieu! Ungari'a a fostu pëna acumu scutita dupa potiintia de astfeliu de confusiuni interne, precumu sunt acelea, ce au isbucnit in popórele Austriei; la noi au formatu in asta privintia o esceptiune numai Croatii, unitatea politica inse a Ungariei mai restrinse nu este atacata de cestiunea nationalitatiloru. Deórece inse Austri'a este atátu de bolnava si situatiunea esterna este pentru noi amendou atátu de nefavorabile: trebuie se ne punemu tóte silintiele, cá, fara se vatemamu interesele dinastiei si fara se anunciamu aliantia cu Austri'a, se castigamu pe cale pacifica pentru Ungari'a atát'a independentia, cáta este numai cu potiintia. Acést'a este lucrulu de capetenia! Orice ocasiune ni se va oferi, trebuie se o intrebuintiamu pentru a face pe Ungari'a independenta de Austri'a atátu in privintia politica, cátu si in cea economica si spiritala.

Nu pentru cá se ne rupemu de ea, ci pentru cá se putem subsista si fara dens'a, pentru cá se védia Europ'a intréga, cá Ungari'a este unu statu independentu si cá déca e vorba, ea scie si pôte se se mantiena cá statu de sine statoriu cu totulu. Acést'a este in acelasiu timpu conceptu dinasticu si interessu.

Pentru aceea a fostu o eróre, cá cu ocasiunea revisiunei legei militari amu lasatu din vedere interesele maghiare. O asemenea politica interna este totudeodata cea mai buna politica esterna. Chiaru insusi Fr. Déak, recomandá compromisulu dualisticu cu observatiunea, cá in casulu unei crise europene Ungari'a trebuie se aiba independentia s'a absoluta. Partea intregitóre inse a acestei politice este aci la noi acasa solid'a organizatiune a statului maghiaru si radicarea nivelului economic de acasa si a culturei nationale. Fara acestea independentia nóstra nu insemnéza nimicu si nu impunemu de locu popóreloru, ce locuescu impregiurulu nostru.

Pentru a fini mai observamu urmatórele: Monarchi'a austro-maghiara in mediuloculu criselóru europene seu se mantiene seu se dissolva. Déca noi vomu fi in stare s'o aperamu si s'o mantienemu, atunci partea leului din meritu va fi a nóstra si o Ungaria puternica pôte da fortia dinastiei si Austriei. Déca pe campurile de bataia nu vomu poté s'o aperamu si déca Austri'a se va abandona ea singura pe sine: atunci o Ungaria tare este pentru Europ'a o necesitate si anume pentru Germani'a indispensabila, pentru cá valea Dunarei, Orientulu intregu, Adri'a si marea mediterana se nu cada in manile Rusiei. Din Ungari'a se pôte

